

حمایت از بیم دیده توسط سازمان های مردم نهاد

مؤلف: یزدان علیزاده مهاجر

سرشناسه : علیزاده مهاجر، یزدان، ۱۳۵۸-عنوان و نام پدیدآور : حمایت از بزه‌دیده توسط سازمان‌های مردم
 نهاد/مؤلف یزدان علیزاده مهاجر، مشخصات نشر : کرمانشاه: بنیان مرصوص، ۱۴۰۰.
 مشخصات ظاهری : ۱۷۶ ص. شابک : ۵۰۰۰۰۰-۵۲-۷۰۳۰-۹۷۸-۶۲۲-۷۰۳۰-۵۲-۵
 وضعیت فهرست نویسی : فبیادداشت : کتابنامه: ص. ۱۶۷ - ۱۷۶.
 موضوع : قربانیان جرم و جنایت -- ایران -- حمایت -- قوانین و مقررات -- ایران
 قربانیان جرم و جنایت -- حمایت -- قوانین و مقررات -- ایران
 Victims of crimes -- Protection -- Iran
 سازمان‌های غیردولتی -- ایران -- جنبه‌های اجتماعی
 Non-governmental organizations -- Social aspects -- Iran
 سازمان‌های غیردولتی -- قوانین و مقررات -- ایران
 Non-governmental organizations -- Law and legislation -- Iran
 رده بندی کنگره : HV۶۲۵۰/۳ رده بندی دیویی : ۳۶۲/۸۸۰۹۵۵ شماره کتابشناسی ملی : ۸۷۲۹۳۴۵

یزدان علیزاده مهاجر

نویسنده:

اول، زمستان ۱۴۰۰

چاپ:

۱۰۰ نسخه

شمارگان:

۹۷۸-۶۲۲-۷۰۳۰-۵۲-۵

شابک:

۵۰۰۰۰ تومان

قیمت:

انتشارات بنیان مرصوص

ناشر:

آدرس: کرمانشاه، بلوار طاقبستان، بین کوچه ۱۱۶ و ۱۱۷

حق چاپ محفوظ است.

vii	مقدمه
۱۱	فصل اول
۱۱	کلیات و مفاهیم
۱۳	۱-۱ بزه‌دیده
۱۳	۱-۱-۱ تعریف بزه‌دیده
۱۳	۱-۱-۱-۱ مفهوم لغوی بزه‌دیده
۱۴	۱-۱-۱-۲ مفهوم اصطلاحی
۱۶	۱-۱-۲ مفهوم شناسی بزه‌دیدی
۱۶	۱-۱-۲-۱ مفهوم لغوی
۱۶	۱-۱-۲-۲ مفهوم اصطلاحی
۱۷	۱-۱-۳ تاریخچه بزه‌دیده‌شناسی
۱۹	۱-۱-۴ اقسام بزه‌دیده
۱۹	۱-۱-۴-۱ بزه دیدگان بالقوه
۱۹	۱-۱-۴-۲ بزه دیدگان مستقیم
۱۹	۱-۱-۴-۳ بزه دیدگان غیر مستقیم
۲۰	۱-۱-۵ حمایت و انواع آن
۲۰	۱-۱-۵-۱ معنای حمایت

- ۲۰ ۱-۱-۵-۱-۱ معنای لغوی حمایت
- ۲۰ ۱-۱-۵-۱-۲ معنای اصطلاحی حمایت
- ۲۱ ۱-۱-۵-۲ انواع حمایت
- ۲۱ ۱-۱-۵-۲-۱ حمایت مالی
- ۲۱ ۱-۱-۵-۲-۲ حمایت عاطفی و حیثیتی
- ۲۳ ۱-۱-۵-۲-۳ حمایت پزشکی
- ۲۴ ۱-۱-۵-۲-۴ حمایت حقوقی
- ۲۵ ۱-۱-۵-۲-۵ حمایت کیفری
- ۲۵ ۲-۱ سازمان مردم نهاد
- ۲۵ ۱-۲-۱ تعریف و ویژگی سازمان های مردم نهاد
- ۲۸ ۲-۲-۱ مشارکت و مداخله نهاد های جامعه و مردمی در نظام عدالت کیفری
- ۳۴ ۳-۲-۱ حضور نهادهای مردمی در فرآیند کیفری بر اساس مبانی جرم شناسی
- ۴۰ ۴-۲-۱ منشأ پیدایش و علل رشد نهادهای مردمی در چارچوب موازین حقوقی
- ۴۱ ۵-۲-۱ جایگاه سازمان های مردم نهاد در قوانین و مقررات داخلی
- ۴۲ ۶-۲-۱ شروط حضور نهادهای مردمی در فرآیند کیفری
- ۴۳ ۱-۶-۲-۱ سازمان مردم نهاد بودن
- ۴۴ ۲-۶-۲-۱ توجه به اساسنامه سازمان مردم نهاد و حوزه فعالیت آن
- ۴۷ ۳-۶-۲-۱ رضایت بزه‌دیده
- ۴۹ ۴-۶-۲-۱ درج نام سازمانهای مردم نهاد در لیست مصوب قوه قضائیه

۷-۲-۱ رویکرد راهبردی مقنن در مشارکت دادن نهادهای مردمی در حمایت از بزه

دیدگان

۵۴

۷-۲-۱ اصول حمایت از منافع جامعه و افراد

۵۴

۷-۲-۱ الگوی دادرسی منصفانه

۵۵

۷-۲-۱ سیاست جنایی مشارکتی

۵۶

فصل دوم :

۶۵

موازن جنایی واکنشی و ترمیمی ناظر بر نهادهای مردمی در حمایت از بزه دیدگان

۶۵

۷-۲-۱ موازن جنایی واکنشی ناظر بر نهادهای مردمی در حمایت از بزه‌دیده

۶۸

۷-۲-۱-۱ حمایت از بزه‌دیده توسط نهادهای مردمی به محض وقوع جرم

۶۸

۷-۲-۱-۲ حمایت از بزه‌دیده توسط نهادهای مردمی در مرحله کتابهای مقدماتی

۷۱

۷-۲-۱-۲ اعلام جرم توسط نهادهای مردمی

۷۱

۷-۲-۱-۲ طرح شکایت توسط نهادهای مردمی

۷۴

۷-۲-۱-۲ همکاری نهادهای مردمی با ضابطین دادگستری در راستای حمایت از بزه

۷۸

دیدگان

۷-۲-۱-۳ حمایت از بزه‌دیده توسط نهادهای مردمی در مرحله تعقیب کیفری

۷۹

۷-۲-۱-۳-۱ ارزیابی مدارک و مستندات جهت ترمیم حقوق بزه‌دیده

۷۹

۷-۲-۱-۳-۲ حمایت نهادهای مردمی از بزه‌دیدگان و شهود برابر تهدیدات و خطرات

۸۱

بالقوه

۷-۲-۱-۴ حمایتی از بزه‌دیده توسط نهادهای مردمی در مرحله دادرسی

۸۶

۲-۱-۴-۱ حضور نماینده‌ی سازمانهای مردم نهاد به عنوان حامی در جلسات

۸۶

دادرسی

۸۷

۲-۱-۴-۲ استفاده از مکانیزم میانجیگری

۲-۲ موازین نظام عدالت ترمیمی ناظر بر نهادهای مردمی در حمایت از بزه دیده ۹۳

۹۴

دیده

۹۴

۲-۲-۱-۱ مشارکت نهادهای مردمی در محافل اصلاح

۹۵

۲-۲-۱-۲ مشارکت نهادهای مردمی در هیاتهای ترمیمی جامعه‌ی محلی

۹۶

۲-۲-۱-۳ مشارکت نهادهای مردمی در فرآیند میانجیگری

۱۰۰

۲-۲-۱-۴ مشارکت سازمانهای مردم نهاد در نشستهای گروهی خانوادگی

۱۰۱

۲-۲-۲ مشارکت نهادهای مردمی در فرآیند عدالت ترمیمی به نمایندگی از جامعه‌ی محلی

۱۰۱

۲-۲-۲-۱ مفهوم جامعه‌ی محلی

۱۰۳

۲-۲-۲-۲ مشارکت نهادهای مردمی در حلقه‌های تعیین مجازات

۱۰۴

۲-۲-۲-۳ مشارکت نهادهای مردمی در نشستهای گروهی ترمیمی

۱۰۶

۲-۲-۲-۴ بررسی شورای حل اختلاف به عنوان نماینده‌ی جامعه‌ی محلی

۱۱۱

فصل سوم:

چارچوب حمایتها و ضمانت اجراهای ناظر بر نهادهای مردمی بر اساس موازین

۱۱۱

حقوقی از بزه‌دیدگان

- ۱-۳ چارچوب حمایت‌های نهادهای مردمی بر اساس موازین حقوقی از بزه‌دیدگان ۱۱۳
- ۱-۱-۳ حمایت‌های بالینی از بزه‌دیدگان ۱۱۳
- ۱-۱-۱-۳ حمایت عاطفی و روانی از بزه‌دیدگان ۱۱۴
- ۱-۱-۲-۳ حمایت پزشکی از بزه‌دیدگان ۱۱۷
- ۲-۱-۳ حمایت‌های حقوقی و تقنینی ۱۲۰
- ۱-۲-۱-۳ ارائه مشاوره حقوقی به بزه‌دیدگان توسط نهادهای مردمی ۱۲۰
- ۲-۲-۱-۳ حمایت تقنینی نهادهای مردمی با ارائه راه کارهای اجرایی و یا تنویریک به قانون‌گذار ۱۲۱
- ۳-۱-۳ حمایت بزه‌دیدگان خاموش نظیر محیط زیست و منابع طبیعی ۱۲۳
- ۱-۳-۱-۳ ایجاد آگاهی در میان نهادهای مردمی ۱۲۳
- ۲-۳-۱-۳ بسیج افکار عمومی و اتحاد جامعه ۱۲۵
- ۳-۳-۱-۳ اطلاع رسانی نسبت به مشکلات زیست محیطی ۱۲۶
- ۴-۱-۳ افزایش احساس امنیت بزه‌دیدگان توسط نهادهای مردمی ۱۲۷
- ۵-۱-۳ جبران خسارات بزه‌دیدگان ۱۳۱
- ۲-۳ چارچوب ضمانت اجرای ناظر بر نهادهای مردمی بر اساس موازین حقوقی از بزه‌دیدگان ۱۳۳
- ۱-۲-۳ ضمانت اجراهای حقوقی ناظر بر نهادهای مردمی بر اساس موازین حقوقی از بزه‌دیدگان ۱۳۴

حمایت از بزه دیده یکی از دغدغه‌های اصلی نظام عدالت کیفری امروزی می‌باشد. نهادهای مردمی یکی از مهم‌ترین بازیگران غیردولتی می‌باشند که در هر کشوری بنا به مقررات داخلی آن کشور تاسیس می‌گردند و هم در عرصه ملی و هم در عرصه بین-المللی فعال هستند.

نهادهای مردمی در راستای رسالت خود در حمایت از حقوق بزه‌دیده می‌باید در سه مرحله «شناسایی» (برای پذیرش بزه‌دیده در نظام عدالت کیفری جهت احقاق حق وی) و هم در مرحله «همراهی و حمایت» (برای آگاهی از فرایند کیفری و تضمین امنیت وی در این مسیر) هم در مرحله «جبران خسارت» (برای ترمیم و جبران آسیب‌ها و خسارت‌های وارده بر وی برای پیشگیری از بزه‌دیدگی و ناملایمات ثانوی و حفظ کرامت و ارزش انسانی وی) به نحو مطلوب نقش خود را ایفا کنند. برای جلوگیری از سوءاستفاده برخی از این نهادهای مردمی به بهانه حمایت از بزه دیدگان و برای رسیدن به منافع خویش؛ می‌بایست نظارت‌ها و ضمانت‌نامه‌های اجرایی اعمال شود. این مهم با تدوین قانونی مناسب و کارآمد برای فعالیت سازمان‌های مردم‌نهاد در جهت حمایت از بزه دیدگان صورت خواهد گرفت.

بزه‌دیده- به عنوان یکی از طرفین دخیل در پدیده جنایی - در نتیجه تحمل بزه، دارای نیازها و حقوق متعددی می‌شود. بزه دیده کسی است که مظلوم واقع شده و در نتیجه حق او بر مال، تمامیت جسمانی، بر آزادی و امثال این‌ها حسب نوع جرم ارتكابی علیه وی از او ستانده شده و یا در معرض تضییع قرار گرفته است.

حمایت از بزه دیده اساساً بر این اندیشه استوار است که جامعه محلی و کل جامعه با مرکزیت نظام عدالت جنایی باید در تمام سطوح سیاست‌گذاری جنایی (تقنینی، قضائی، اجرایی و مشارکتی) توجه به حقوق مادی و معنوی بزه‌دیده را مدنظر قرار دهد و طی

تدابیر برنامه‌ریزی شده موقعیت حقوقی بزه‌دیده در فرایند کیفری مورد توجه قرار گرفته، نیازهای بایسته وی مرتفع گردد. در واقع حامیان حقوق بزه‌دیده بر این باور هستند که بزه‌دیده باید مورد حمایت و کمک‌رسانی قرار گیرد و دولت و جامعه مدنی در ارائه کمک و خدمات‌رسانی به وی حداکثر تلاش خود را بنمایند تا بزه‌دیده در وضعیت پیش‌جنائی و پس‌جنائی از این حمایت‌ها بهره‌مند گردد.

در ماده (۱) آیین نامه تشکیل‌های مردم نهاد، «نهاد مدنی نهاد غیر دولتی است به منظور فعالیت در راستای توسعه اجتماعی، فرهنگی و سیاسی ایجاد شده یا می‌شود». علاوه بر این «غیر دولتی بودن» که در ماده (۱) بیان شده در ماده (۳) این آیین نامه به «غیر سیاسی بودن» و «غیر انتفاعی بودن» به عنوان ویژگی‌های این نهاد اشاره شده است.

«عدم سودبری، داوطلبانه بودن و عام المنفعه بودن فعالیت‌های سازمان‌های غیردولتی یکی از معیارهای مهم برای شناخت آنها و تفکیک شان از بعضی از نهادهای دیگر همچون شرکت‌های فراملی می‌باشند» فعالیت این سازمان‌ها در دادرسی‌ها در دو قالب مداخله مستقیم و غیر مستقیم قابل بررسی است. از مداخله مستقیم این سازمان‌ها زمانی می‌توانیم صحبت کنیم که آنها خود قربانی نقض یکی از حقوق نهادین‌شان شده باشند؛ در حالی که در مداخله غیرمستقیم، اساسنامه و یا مقررات دیگر امکان چنین مداخله‌ای را فراهم کرده‌اند. پس در این صورت، بزه دیده می‌تواند از حمایت و مشاوره این سازمان‌ها بهره‌مند شده و زمینه مشارکت آنها در قالب نهاد «یار یا دوست دادگاه»^۱ محقق شود. استفاده از نهاد یار یا دوست دادگاه را معمولاً برای دفاع از منافع عامه مناسب می‌دانند؛ و از این منظر سازمان‌های مردم‌نهاد دارای یک وضعیت ویژه می‌باشند و قادرند بر اساس منافع عامه یا دفاع از قربانی نقض حقوق بشر وارد عمل شوند. البته در این کتاب بیشتر به مشارکت نهادهای مردمی در فرایند کیفری در چارچوب ماده ۶۶ قانون آیین دادرسی کیفری می‌پردازیم و از ورود و طرح مشارکت

نهادهای مردمی (سازمان مردم نهادها) در قالب نهاد دوست یا یار دادگاه خودداری می‌شود.

حمایت از بزه دیده گان به خصوص بزه‌دیده‌گان ناتوان از قبیل زنان و کودکان در حال رشد تبدیل به خواسته جهانی شده و نمود آن را می‌توان در نظام‌های حقوقی مختلف و اسناد بین‌المللی مشاهده کرد. در همین راستا یکی از مهمترین راه‌های مشارکت جامعه در این مسیر، ایجاد، تقویت، سازماندهی و دخالت دادن نهادهای مردمی به عنوان بخشی از جامعه‌ی مدنی با هدف پیگیری حقوق بزه‌دیده‌گان است.

کودکان بزه‌دیده، سالمندان بزه‌دیده، زنان بزه‌دیده، بیماران بزه‌دیده و ... اقصای مختلفی هستند که به علت ضعف زیستی، روانی، و اجتماعی حتی قادر به بیان نیازهای اولیه خود نبوده و نیازمند حمایت بیشتری از سوی نهادهای رسمی و غیررسمی هستند. نهادهای مردمی که با توجه به آموزه‌های سیاست جنایی مشارکتی حمایتی گسترش یافته‌اند؛ سعی بر آن دارند تا با شکل دهی به روح جمعی مردم و بسیج نیروهای مردمی ضمن کمک‌های مادی و معنوی به بزه‌دیدگان در اقامه دعوا علیه مرتکبان، از طریق اقداماتی چون ایجاد منابع مالی مستقل از طریق جلب مشارکت عمومی در جبران خسارت بزه‌دیدگان نقش مؤثری ایفا نمایند و یا با بهره‌گیری از حقوقدانان و وکلای متبحر و روانشناسان و روانکاو متخصص کمک‌های حقوقی، روانی و عاطفی در اختیار بزه‌دیدگان قرار دهند و با اقداماتی از این دست از بزه‌دیدگی ثانویه قربانی جرم پیشگیری نمایند.

یزدان علیزاده مهاجر

زمستان ۱۴۰۰